

‘IK VIND HET LEUK OM TE PRIKKELLEN. MAAR PROVOGEREN? NEE’

Joep van Lieshout, bekend als kunstenaar, beeldhouwer en designer, opereert nu ook als ontwikkelaar. Om te beginnen met zijn eigen hoofdkwartier, het Vierhavensgebied, in Rotterdam.

*Door Elsbeth
Grievink
Fotografie:
Casper Rila*

Het is een zonnige maandagochtend. Op de Keileweg in Rotterdam staan de deuren van een oude loods wijd open. Een vorkheftruck rijdt naar buiten. Uit de enorme hal schalt harde muziek en de herrie van slijpmachines. Binnen zijn, overal waar je kijkt, sculpturen en kunstinstallaties te zien. Sommige staan klaar voor transport, andere zijn nog in de maak. Midden in de loods, tussen de stellages met hout en de metaalwerkplaats, staat het frame van wat De Koperen Kop moet worden: een tien meter hoge koperen kop, die binnenkort de campus van de TU Twente zal sieren.

Dit is Atelier Van Lieshout, de werkplaats waar twintig mensen onder leiding van Joep van Lieshout (58) werken aan opzienbarende kunstwerken en installaties, vaak bestemd voor de openbare ruimte. Van Lieshout zelf is er nog niet. ‘Misschien slaapt hij nog’, grapt een medewerker met een

**Beeldhouwer,
designer en
kunstenaar Van
Lieshout realiseert
nu een woonwijk.**

lasbril op. Dan komt de beroemde kunstenaar binnen, met een ietwat bezweet voorhoofd, twee minuten na de afgesproken tijd. 'Ik kom uit Hoek van Holland gefietst', zegt hij, terwijl hij een boks geeft. Hij draagt op het moment van spreken een groene polo op een lichtblauwe Levi's-jeans. Oranje sokken piepen uit zijn bruinrode loafers. Hij zet zijn tas weg, haalt koffie, komt terug en heft zijn handen op. 'Wat wil je doen? Jij bent de baas.'

Even later staan we op de Keileweg, met onze neuzen naar de loodsen van Van Lieshout. De kunstenaar wijst naar links:

**In het atelier werken
twintig mensen
onder leiding van
Van Lieshout aan
kunst en installaties.**

'Vanaf dat pand daar, tot daar', hij wijst naar rechts, 'is van mij. Ik heb het eerste pand net op tijd gekocht, voor een redelijk bedrag, voordat de gemeente de transformatieplannen voor dit gebied rond had. Het laatste pand kocht ik in 2008, voor veel te veel geld.' Bedragen noemt Van Lieshout niet. 'Het eerste wat ik deed, was een toren erop tekenen.'

Van Lieshout begon ruim 35 jaar geleden als pionier in dit gebied, de Merwe-Vierhavens. Wat vroeger de fruithaven van Rotterdam was, en in de jaren tachtig en negentig een levendige tippelzone, is nu het hart van de maakindustrie in Rotterdam. Een creatieve proeftuin voor experiment en innovatie, tegenwoordig aangeduid als M4H. Om Van Lieshout heen opereren inmiddels talloze kunstenaars en ontwerpers, onder wie Daan

INTERVIEW

Artist's impression van Brutus, een woonwijk van drie strakke woontorens en een cultuurcluster.

Het omstreden 'Domestikator' (2015), hier bij Ferrotopia, op het NDSM-terrein, in Amsterdam, 2019. Rechts onder: 'Bikinibar' (2006), hier bij ART Break, Hoek van Holland, 2017.

Roosegaarde en Sabine Marcelis, architectenbureaus en innovatieve start-ups en scale-ups. Maar hij was er eerst. In 1987 zette Van Lieshout hier met een paar van zijn krakersvrienden een aantal zelfgebouwde campers neer, en begon met het maken van zijn 'antiekunst', voornamelijk meubelstukken en *mobile homes*.

Jarenlang kon hij hier zijn goddelijke gang gaan. Hij bouwde zijn werkplaats uit, startte zijn vrijstaat AVL-ville, organiseerde tentoonstellingen, gaf feesten, bouwde gigantische installaties en kon op zijn terrein lawaai maken en stank produceren zoveel hij wilde. Hij

was de eerste die de potentie van dit gebied zag en erin investeerde. Nu gaat de gemeente M4H ontwikkelen tot een nieuw woon-werkgebied. Van Lieshout: 'Maar omdat ik die gebouwen heb, is het logisch dat we samen optrekken.'

Even later zitten we aan een kloeke eettafel, in zijn huis. Het is het soort huis dat je denkt dat een kunstenaar als Van Lieshout zal hebben, een loft, vol zelfgebouwde meubels en buitenissige kunstwerken, met een bedstee midden in de kamer. Daarop ligt een grote berg onopgemaakte dekbedden, net als op de immense bank. In de keuken, ook zelfgebouwd, valt de

indrukwekkende drankvoorraad op, die zich verspreidt over het aanrecht, de vloer en een drankenkast. Van Lieshout woont alleen. Toen hij corona had, rond de jaarwisseling, zag hij twee weken helemaal niemand. Hij houdt van koken en van feestjes geven, vertelt hij. Het is een van de weinige dingen die hij doet als hij niet met zijn werk bezig is.

'Zo heb ik Nanne ook ontmoet', zegt hij over Nanne de Ru, oprichter van architectenbureau Powerhouse en ontwikkelbedrijf RED Company, met wie Van Lieshout onlangs in zaken is gegaan. 'Nanne was hier uitgenodigd door

meubelproducent Hans Lensvelt, die wel vaker rondleidingen organiseert in mijn atelier. Ik noem het een soort tupperwareparty's voor architecten', grinnikt Van Lieshout. 'Dit keer was Nanne erbij. We raakten in gesprek en toen ik hem vertelde dat ik hier een toren wilde bouwen met een kunsthôtel, was hij een en al oor. Hij vond het supergaaf, is ook een groot kunstliefhebber. We zijn het allemaal groter gaan aanpakken. Nu willen we een complete woonwijk realiseren, waar kunst een wezenlijk onderdeel van is.'

Dit voorjaar deelden de twee Rotterdamse ondernemers hun plannen met de rest van de wereld. Op de plek waar Van Lieshout al 35 jaar werkt, gaan zij wat in ontwikkelingsjargon 'een grootschalige cultuurlcluster' heet realiseren, met drie woontorens: Brutus.

Van Lieshout schenkt thee in glazen op pootjes. 'Wil je ook wat eten? Ik kan een pastaatje voor ons maken?' Maar eerlijk is eerlijk, liever had Van Lieshout er nog iets anders gebouwd: de *Domestikator*, een ontwerp over vrijheid en onderdrukking, over vernietiging en schepping, dat in Parijs tot grote ophef leidde. Het Louvre weigerde het, omdat het werk nogal veel weg heeft van een man die een dier penetreert.

'Het bouwen van de *Domestikator* in Rotterdam bleek financieel niet haalbaar', gaat Van Lieshout verder. 'Met dit ontwerp zou er geen geld overblijven voor het cultuurlcluster, en daar is het mij nou net om te doen. Ik wil een stuk stad ontwikkelen waar de creatieven niet worden weggejaagd nadat de *placemaking*, zoals dat dan heet, voltooid is. Waar kunst niet misbruikt wordt als gentrificatiemachine, maar blijvend waarde toevoegt. Waar het levendig en leuk is, juist omdat er werkplaatsen zijn en er theater en film en weet ik niet wat is.'

En ook in Rotterdam gold dat de gemeente zo'n vunzig gebouw niet

Ook in Rotterdam gold dat de gemeente zo'n vunzig gebouw niet wilde hebben

Van Lieshout bij de maquette van Brutus, zijn nieuwe totaalkunstwerk.

oppervlak ervaar ik het ultieme gevoel van ruimte en vrijheid.'

Dat Brutus keurig oogt, in vergelijking met de utopische en dystopische werelden die Van Lieshout schetst in zijn kunst, moet hij beamen: 'Ja maar hier moeten mensen gaan wonen! Dat moet gewoon veilig en prettig en comfortabel zijn. Maar in het cultuurcluster doe ik wat ik wil. Ik heet de bewoners van harte welkom om nu en dan af te dalen in de krochten van het gebouw, om even bij mij te komen griezelen.'

Op de vraag of hij in de beeldentuin op het dak rekening houdt met bezoekers van alle leeftijden, zegt hij, refererend aan eerder werk: 'Een beeld met een paar afgehakte ledematen moet kunnen. Als ze maar mooi afgehakt zijn. Kunst moet een beetje schuren.'

Imaginaire wereld

Het werk waaraan Van Lieshout refereert, is *Bikinibar*. Een groot beeld van een vrouwentorso met afgehakte armen en benen, waar je op en in kunt. Van Lieshout maakte het voor een locatie vlak langs een stuk treinspoor in Lisse, en dat stuitte op veel weerstand. Treinmachinisten vonden dat het beeld aan een treinongeval deed denken, en zorgden ervoor dat het beeld werd verplaatst naar een nieuwe locatie.

Het zijn dit soort controverses die Van Lieshout telkens veel publiciteit opleveren, maar ook kritiek: behalve aanstootgevend vinden sommigen het werk van Van Lieshout te veel provoceren om het provoceren. 'Dat verwacht mij zó!' zegt de kunstenaar. 'Ga op internet kijken wat je daar allemaal ziet. En dan is een vrouwentorso waar kinderen in kunnen klauteren en bejaarden in klaverjassen ineens te provocatief.'

wilde hebben. 'Terwijl ze er elke krant in de wereld mee hadden kunnen halen.'

De *Domestikator* ging dus van tafel. Wat ervoor in de plaats is gekomen, zijn drie strakke woon-torens rondom een grote doos, waarbinnen zich het cultuurcluster van Van Lieshout bevindt. In die doos komen Van Lieshouts dromen samen: er is een atelier, waar je straks door het glas de kunstwerken van Atelier Van Lieshout gebouwd kunt zien worden. Een labyrint, waar je je een weg kunt banen door zijn oeuvre. Een lobby met restaurant. Een grote expositieruimte voor hedendaagse, nog levende kunstenaars. Ruimtes voor kunsteducatie en workshops. En een buitenterrein op het dak, met een openluchtbioscoop, een

theater en een beeldentuin.

Wie de drie strakke torens op de artist's impressions ziet, kan zich afvragen in hoeverre dit nog Van Lieshouts stijl is. Of zien we vooral de hand van architectenbureau Powerhouse? 'Het is echt een samenwerking', benadrukt Van Lieshout. 'De grote lijnen, de strakke torens met de kubussen erbovenop, komen van mij. De uitwerking en de detaillering zijn tot stand gekomen in samenwerking met Powerhouse. We gaan zo efficiënt mogelijk bouwen en slim aannemen. Een bepaalde eenvoud mogen de appartementen best hebben. Zelf heb ik een vakantiehuisje in Hoek van Holland, in een recreatiegebied. Het is 35 m², ik heb het zelf gebouwd, een soort miniloft is het. Op dat kleine

CV JOEP VAN LIESHOUT

1963: geboren in Ravenstein

1980 - 1985: studeert aan de Willem de Kooning Academie, Rotterdam

1987: kraakt met bevriende kunstenaars een loods in het Rotterdamse Vierhavengebied

1995: richt Atelier Van Lieshout (AVL) op

2021: Brutus, i.s.m. Red Company

‘Het verwacht mij zó! Kijk wat je op internet allemaal ziet’

Van Lieshout is niet van plan om te concurreren met bestaande musea.

Daar kan ik totaal niet bij. Het is voor mij heel belangrijk dat mijn werk breed toegankelijk is, en ik vind het zeker leuk om te prikkelen. Maar provoceren? Nee, daar gaat het mij niet om.' Ook zou Van Lieshout te veel werk maken, want goede kunst moet schaars zijn. Dit soort vastgeschroefde ideeën stimuleert Van Lieshout om juist nog veel meer productie te draaien.

Naast eigen werk zal Van Lieshout in Brutus vooral ook werk van anderen tentoonstellen. Hij is echter geenszins van plan om te concurreren met bestaande musea. 'Dat zijn logge, geldverslindende machines geworden, die elk jaar met een blockbuster moeten komen om de boel draaiende te houden. Ik wil het heel anders doen. Meer *mean and lean*. No-nonsense. Rauw. Het niveau van een ruige, industriële hal is voor mij goed genoeg.' Hij wil ruimte geven aan kunstenaars die dat volgens hem verdienen. 'Geen Jeff Koons, maar gewoon mensen die al jaren consequent aan een oeuvre werken dat interessant is en die zich onderscheiden van de rest. Denk aan iemand als Jeroen Jongeleen. Daarnaast zie ik grote, thematische tentoonstellingen voor me, die gaan over onderwerpen die mij bezighouden: territorium, geheime genootschappen, de invloed van moderne media ... Een onderwerp dat al lang op mijn lijstje staat, is religie.'

Van kunst naar vastgoed

Van Lieshout wil het cultuurluster financieren met geld dat terugvloeit uit de verhuur van een aantal

woningen in Brutus, die Van Lieshout zelf aankoopt, aangevuld met een lening. Ondertussen is hij druk bezig om op meer plekken terrein te werven als ontwikkelaar. In en rondom Rotterdam is hij bezig met verschillende plotjes. Welke precies, daarover wil hij nu nog niks kwijt, behalve dat hij waarschijnlijk weer gaat samenwerken met De Ru. Van Lieshout geeft eerlijk toe dat hij vóór de samenwerking met De Ru regelmatig wakker lag. 'Ik had al zoveel tijd en geld geïnvesteerd in mijn plannen voor de ontwikkeling van dit gebied. Als het niet door zou gaan, had ik écht een probleem.

Nanne heeft me uit de schulden gehaald.' Hij schenkt opnieuw thee in. Over de suggestie dat hij als kunstenaar zou 'heulen met de vijand' door zich in te laten met een ontwikkelaar, haalt hij zijn schouders op. 'Kunst is gewoon te onzeker', zegt hij. 'Er zit simpelweg te weinig ...' – hij pauzeert even, gaat hij het zeggen of niet? – 'gélde in. Ook al doe je het als kunstenaar nog zo goed, wat je kan verdienen is peanuts. Om mijn onafhankelijkheid te bewaren, moet ik wel ondernemend zijn. Alleen dan kan ik de kunst blijven maken die ik wil maken.' Hij wijst naar een foto van een elf meter hoge

hoogoven van achtduizend kilo staal. Die maakt deel uit van New Tribal Labyrinth, een door Van Lieshout gecreëerde alternatieve samenleving, die bewoond wordt door denkbeeldige stammen, die hun eigen staal produceren. 'Ik zag op een bepaald moment mensen om me heen hun eigen worsten maken, vanuit een verlangen naar ambachtelijkheid of zo. Ik dacht: misschien zijn ze er ook wel voor in om hun eigen, lokale staal te gaan maken. Ik bedacht een nederzetting waarvan de bewoners zo toegewijd zijn aan hun werk, dat ze in de machine gaan wonen.'

Zijn bruine ogen twinkelen, terwijl hij vertelt. 'Dit is het soort werk dat ik het liefst maak', zegt hij. Grote installaties, waarmee hij een imaginaire wereld schetst, de grenzen opzoekt van wat kunst is, en kunst opnieuw definieert. Zo ziet hij Brutus ook, als een totaal-kunstwerk. Een project waarmee hij laat zien hoe je iets bijzonders kunt neerzetten als je het slim aanpakt en samen optrekt. Van Lieshout: 'De gemeente is nog volop bezig met de milieueffect-rapportage, dus er is nog een kans dat het niet doorgaat. Dat risico is er, maar ja, *no guts, no glory*.' □

EXPOSITIES

- **Oil – Beauty and Horror in the Petrol Age**, Kunstmuseum Wolfsburg, Wolfsburg (DE) t/m januari 2022
- **World Expo 2020**, The Netherlands Pavilion, Dubai (UAE) t/m maart 2022
- **Openingstentoonstelling** bij ROOF-A, Rotterdam november 2021
- **Solotentoonstelling** bij Galerie Ron Mandos, Amsterdam november-december 2021

‘Ook al doe je het als kunstenaar nog zo goed, wat je kan verdienen is peanuts’